

Udviklingen i den internationale og danske økonomi

DEN INTERNATIONALE ØKONOMI

I slutningen af december 1977 offentliggjorde OECD en halvårsrapport med en yderst pessimistisk prognose for den økonomiske udvikling i 1978. Baggrunden er den økonomiske afmatning, der har fundet sted i de fleste lande i sidste halvdel af 1977.

Den reale stigning i bruttonationalproduktet

Årlig pct.-ændring i forhold til det foregående halvår

	1976 II	1977 I	1977 II
USA	3,5	5,6	4 $\frac{1}{2}$
Japan	3,0	7,6	5 $\frac{1}{2}$
Vesttyskland	2,9	3,1	1 $\frac{1}{2}$
England*	1,6	- 1,8	3
OECD i alt	3,1	4,0	3 $\frac{1}{4}$

* Bruttofaktorindkomst

Det lave væksttempo har været ensbetydende med, at arbejdsløsheden har været stigende med udsigt til for 1978 at nå op på 5 $\frac{3}{4}$ % for OECD som helhed. Inflationstempoet er stadig højt, forbrugerpriserne steg i 1977 med 8 %, og stigningstakten forventes kun at falde en smule i 1978. Udviklingen i de små OECD-lande er særlig dystre, inflationen er højere og betalingsbalanceunderskuddene større end i de store OECD-lande, hvorfor de små OECD-lande også har haft en mindre vækst i produktionen end OECD som helhed. Under forudsætning af, at der ikke sker afgørende ændringer i den økonomiske politik i de toneangivende lande, vil væksttempoet i første halvår 1978 stige en smule – til 4 % – hvorefter der vil ske en afmatning i andet halvår til omkring 3 %. På denne baggrund efterlyser OECD-rapporten en mere ekspansiv økonomisk politik i de lande, der har valutarisk styrke hertil – specielt Vesttyskland og Japan.

I USA voksede BNP i 3. kvartal målt i faste priser med 5,1 %. Den generelt

høje aktivitet i 1977 i USA har været præget af fremgang i de private investeringer i 1. kvartal, kraftigt voksende boligbyggeri i 2. kvartal, mens det for 3. kvartals vedkommende ser ud til, at stigningen i den offentlige efterspørgsel har været det mest ekspansive element blandt efterspørgselskomponenterne. Prisstigningerne blev større i 1977 end året før. Forbrugerpriserne lå i november 1977 6,7 % over niveauet for samme måned året før. Arbejdsløsheden har været faldende, og skønnes for 1977 som helhed at komme til at ligge på 7 % mod 7,7 % året før.

I oktober satte handelsbalanceunderskuddet rekord med et underskud på 3,1 mia. \$, og for årets første 11 måneder blev underskuddet på ialt 24,5 mia. \$ mod 5,0 mia. \$ for den tilsvarende periode i 1976. Dollar-kursen var stort set i hele 1977 for nedadgående, og det store handelsbalanceunderskud i oktober forværrede dollarens stilling så meget, at der sidst på året opstod en international valutakrise. Særlig markant har faldet været for dollar-yen kursen, som primo 1977 stod i 292 for ultimo året at ligge i knap 240.

I slutningen af december gav præsident Carter meddelelse om, at den hidtidige formand for Federal Reserve Board Arthur Burns ville blive afløst af William Miller. Den ny formand forventes i højere grad at ville følge præsident Carters politik og dermed føre en mindre restriktiv pengepolitik end Burns.

I Vesttyskland viser de foreløbige tal for den reale vækst i BNP i 1977 en stigning på 2,5 %, noget lavere end ventet tidligere på året. Prisstigningerne i Vesttyskland ligger fortsat på et meget lavt niveau, omkring 3,5 % p.a. ved årets slutning. Overskuddet på handelsbalancen har været stigende. I de første 11 måneder af 1977 blev det opgjort til 34,2 mia. DM mod 31,3 mia. DM i den tilsvarende periode året før. Omvendt har overskuddet på betalingsbalancens løbende poster været en smule for nedadgående, idet overskuddet for januar-november 1977 foreløbigt er opgjort til 5,5 mia. DM mod 7,4 mia. DM for samme periode i 1976. Med henblik på at stimulere det private forbrug, blev der sidst på året vedtaget en skattelettelse på 11-12 mia. DM.

I modsætning til de andre OECD-lande har væksten i UK's bruttofaktorindkomst været større i andet end i første halvår 1977. Selvom prisstigningerne stadig hører til blandt de kraftigste, har der i de sidste måneder været tegn på en aftagende stigningstakt, således lå engrospriserne i december 1977 15,25 % højere end i december 1976, hvilket var et fald i stigningstakten for femte måned i træk. Arbejdsløsheden var stigende i årets første tre kvartaler, men viste i sidste kvartal tegn på stabilisering. Arbejdsløshedsprocenten lå i december 1977 på 6 %. Detailomsætningsindekset målt i mængder viste for de første 11 måneder af 1977 et fald på 2,5 %. I 1977 vil UK for første gang siden 1973 få overskud på betalingsbalancens løbende poster.

Udviklingen i Sverige har været overraskende dårlig. BNP målt i faste priser skønnes for 1977 at være faldet med 2 %. Målt i mængder er svensk eksport faldet i 1977. Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster er steget og

forventes at blive på lidt over 16 mia. S.kr. for hele 1977. Arbejdsløsheden har dog fortsat været lav, i oktober 1977 lå arbejdsløshedsprocenten på 2,1 % af arbejdsstyrken; men sidst på året har der været tendens til stigende ledighed.

DEN DANSKE ØKONOMI

Rapporter om den økonomiske udvikling fra Det økonomiske Råd og Det økonomiske Sekretariat

Såvel Det økonomiske Råd som Det økonomiske Sekretariat offentliggjorde i december 1977 rapporter med prognoser om den økonomiske udvikling i Danmark i 1978. Selv om rapporterne må betragtes som knapt så pessimistiske som OECD-rapporten, bærer de dog begge præg af, at der på kort sigt kun er ringe udsigt til at løse de to hovedproblemer i dansk økonomi – det store underskud på betalingsbalancens løbende poster og den høje arbejdsløshed.

I begge rapporter forventes der en mindre stigning i ledigheden i 1978, og selv om der regnes med en reduktion i underskuddet på betalingsbalancens løbende poster til henholdsvis 6,8 mia. kr. (Det økonomiske Sekretariat) og 7,8 mia. kr. (Det økonomiske Råd), understreges det, at underskuddet fortsat er stort, og at årsagen til nedgangen i forhold til 1977 tildels må tilskrives faktorer af forbigående karakter. I ingen af rapporterne regnes der med, at udviklingen i de udenlandske konjunkturer for alvor formår at afhjælpe de indenlandske økonomiske problemer, og mulighederne for på kortere sigt at løse såvel betalingsbalance- som arbejdsløshedsproblemet betragtes derfor som yderst begrænsede. Der gøres i begge rapporter opmærksom på, at det er uhyre vigtigt, at der fortsat lægges vægt på at forbedre vores internationale konkurrenceevne, og dermed understreges vigtigheden af udfaldet af indkomstforhandlingerne i foråret 1979. Herunder hører en afklaring af, hvad der skal ske med de indbetalinger staten for øjeblikket foretager til ATP af de overskydende dyrtidsportioner.

Både Det økonomiske Råd og Det økonomiske Sekretariat påpeger, at pris- og lønskønnene kan vise sig at være for lave. Det er således tvivlsomt, om det på lidt længere sigt vil være muligt at opretholde de ændringer i lønstrukturen til fordel for lavtlønsgrupperne, som ligger i overenskomstafslutningen i foråret 1977. I den forbindelse sættes der et spørgsmålstegn ved, om den forholdsvis lave lønglidning, der har været i 1977, kan holde sig. Ligesom det er tvivlsomt, om lønmodtagerne accepterer den reallønsnedgang, der er sket i slutningen af 1977, og som kun tegner til langsomt at ville blive forbedret i løbet af 1978.

Det økonomiske Råd har skønnet over udviklingen frem til 1981. Arbejdsløshedstallet forudses at ville toppe i 1978 for derefter at være faldende, hvorimod betalingsbalanceunderskuddet efter at have ligget på et lavere niveau i 1978 og 1979 atter vil blive et voksende problem.

Finanslovforslaget

I slutningen af november blev finanslovforslaget for perioden 1. april – 31. december 1978 fremlagt i folketinget. Omregnet til et helt finansår (1. april 1978 – 31. marts 1979) viste finanslovforslaget et rekord stort bruttokasseunderskud på godt 33 mia. kr. en stigning på 12,5 mia. kr. i forhold til 1977/78.

Underskuddet på statsfinanserne i følge finanslovforslaget

Mia. kr.	1977/1978 skøn nov. 77	1978/1979 finanslov- forslag
1. DAU-underskud	9,2	11,7
2. Pensionsfondens obligationskøb og overførsel til ATP	5,4	9,3
3. Andre kapitaludgifter, netto	–	0,5
4. Tilbagebetaling af statsgæld	6,1	11,7
1–4. Bruttokasseunderskud	20,7	33,2
1–3. Nettokasseunderskud	14,6	21,5

DAU-underskuddet, dvs. underskuddet på drifts-, anlægs- og udlånsbudgettet, forventes at stige med ca. 2½ mia. kr. fra 1977/78 til 1978/79. Baggrunden for stigningen er voksende renteudgifter på statslånene, ændret afregning af kildeskat med kommunerne, samt at det private forbrug som følge af den finanspolitiske stramning giver en kraftig afdæmpning i stigningen i statens indtægter. Der er budgetteret med to dyrtidsportioner i både forår og efterår 1978, hvorved statens udgifter til varekøb og sociale pensioner øges.

Hertil kommer kapitalposterne, der omfatter pensionsfondens obligationskøb, overførsel af dyrtidsportioner til ATP og afdrag på statsgælden, tilsammen en udbetaling på 21½ mia. kr. Af bruttokasseunderskuddet på 33,2 mia. kr. udgør tilbagebetalingen af statskælden godt 11½ mia. kr., som i hovedsagen forventes at blive genplaceret i nye statspapirer, således at nettokasseunderskuddet »kun« skønnes at blive på 21½ mia. kr. En stor del af den forøgede likviditet, som denne underbudgettering medfører, forventes at blive opsuget ved udstedelse af nye statsobligationer. Der er i finanslovforslaget regnet med salg af indenlandske statspapirer på nominelt 15 mia. kr. i 1978/79 udover gen-salg af statsgældsbeviserne.

Produktion og beskæftigelse

Danmarks Statistiks opgørelse af industriens ordre- og omsætningssituation for oktober 1977 viser, at industrien excl. skibsværfter havde en omsætningsfremgang på 9 % i forhold til oktober 1976. Målt i faste priser steg omsætningen med 2 %. Ordreindgangen og ordrebeholdningen lå henholdsvis 7 og 4 % høj-

ere end året før. Eksportordrenes andel af den samlede ordrebeholdning var 52 % mod 50 % i oktober 1976.

Nedenstående tabel viser udviklingen inden for de enkelte industribrancher m.h.t. omsætning, ordreindgang og ordrebeholdning i perioden oktober 1976 til oktober 1977.

Industriens ordre- og omsætningssituation

(procentvis stigning fra oktober 1976 til oktober 1977)

	Omsæt- ning (lb. priser)	Omsæt- ning (mængde)	Ordre- indgang	Ordre- behold- ning
Nærings- og nydelsesmiddelindustri	+ 17	+ 7	+ 11	+ 43
Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	- 6	- 13	- 5	- 18
Træ- og møbelindustri	+ 6	- 3	+ 21	+ 17
Papir- og grafisk industri	+ 7	+ 2	+ 7	- 3
Kemisk industri	- 3	- 1	- 3	+ 6
Sten-, ler- og glasindustri	+ 14	+ 6	+ 19	+ 19
Jern- og metalværker og støberier	- 7	- 9	+ 59	- 15
Jern- og metalindustri, excl. skibsværfter	+ 9	+ 2	-	+ 4
Anden industri	+ 19	+ 15	+ 40	+ 10
Industri i alt, excl. skibsværfter heraf:	+ 9	+ 2	+ 7	+ 4
Investeringsgodeindustri	+ 11	+ 5	+ 4	+ 8
Mellemproduktindustri	+ 1	-	+ 6	- 2
Forbrugsgodeindustri	+ 12	+ 3	+ 9	+ 8

I perioden fra oktober 1976 til oktober 1977 steg eksportsalget inden for *investeringsgodeindustrien* mest – nemlig med 16 %, mens omsætningen med hjemmemarkedet steg med 7 %. Hvad ordreindgangen angår, faldt den med 4 % fra eksportmarkederne, men steg med 12 % fra hjemmemarkedet.

For *mellemproduktindustriens* vedkommende dækker den 1 % omsætningsfremgang over en stigning i eksportsalget på 9 % og et fald i hjemmemarkedsalget med 2 %. Et tilsvarende billede tegner sig for ordreindgangen, som steg med 14 % fra eksportmarkederne og med kun 3 % fra hjemmemarkedet.

Også i *forbrugsgodeindustrien* var det eksportsalget, der steg mest – med 16 % –, mens hjemmemarkedsomsætningen steg med 10 %. Ligesom for mellemproduktindustriens vedkommende steg ordreindgangen fra eksportmarkederne mest – nemlig med 12 % – mens ordreindgangen fra hjemmemarkedet steg med 7 %.

For *den samlede industri* excl. skibsværfter er det gunstigt, at der i perioden oktober 1976 til oktober 1977 er sket en stigning i eksportsalget med 16 %, mens hjemmemarkedssalget kun er steget med 6 %. Dermed er eksportmarkedsandelen af den samlede omsætning kommet op på 33 % i oktober 1977 mod 31 % året før. Ordreindgangen fra eksport- og hjemmemarkedet er begge ste-

get med 7 %, mens stigningen i ordrebeholdning på 4 % dækker over 8 %'s stigning i eksportmarkedsordrerne og uændret ordrebeholdning fra hjemmemarkedet.

Hvad *arbejdsløshedssituationen* angår, tegner der sig et mere og mere dystert billede. Det gennemsnitlige antal registrerede ledige omfattende fuldt- og deltidsforsikrede samt ikke-forsikrede lå i november 1977 på 174.200, svarende til 8,3 % af samtlige lønmodtagere mod 7,8 % i oktober. Den sæsonkorrigerede ledighedsprocent (excl. deltidsforsikrede) blev for november 1977 opgjort til 7,6 % mod 6,0 % for november 1976.

Industrien beskæftigede ved udgangen af oktober 1977 269.000 arbejdere og 100.800 funktionærer. I forhold til samme måned året før er antallet af arbejdere faldet med 10.000 svarende til 3,6 %, mens antallet af funktionærer er steget med 0,5 %. I den ovenfor omtalte rapport fra Det økonomiske Råd, skønnes det, at beskæftigelsen i den private sektor som helhed er faldet med 19.000 fuldtidsansatte fra 1976 til 1977; mens det offentlige i samme periode skulle have udvidet antallet af fuldtidsansatte med ca. 10.000 personer.

Pris- og lønudviklingen

Råvareprisindekset er for november beregnet til 306, hvilket er et fald på 0,6 % i forhold til måneden før, og en stigning på 8,1 % i forhold til samme måned året før. Råvareprisindekset har dermed vist en aftagende stigningstakt i forhold til tidligere på året. Faldene i råvareprisindekset i oktober og november skyldes fald i priserne på råstoffer til andre erhverv end landbruget. Specielt har priserne på kaffe (-17 %), kakao (-16 %) og papir (-10 %) vist kraftige fald i oktober og november i forhold til september. Derimod har der været mindre prisstigninger på brændselsolier og råstoffer til landbruget.

Prisindeks

	Råvare- prisindeks		Engros- prisindeks		Forbruger- prisindeks		Måned- prisindeks	
	1976	1977	1976	1977	1976	1977	1976	1977
	1968 = 100		1968 = 100		1964 = 100		Jan. 75 = 100	
Januar	263	288	187	203	231,1	259,9	109,4	117,5
Februar	271	292	189	204	232,7	260,0	110,3	117,5
Marts	273	296	191	207	242,8	263,8	111,0	119,0
April	273	304	193	210	243,5	266,5	111,3	119,8
Maj	275	305	194	211	246,0	270,4	113,1	122,4
Juni	280	305	196	213	245,4	271,8	112,6	122,9
Juli	281	301	196	212	245,6	273,6	112,4	123,5
August	282	304	197	211	247,3	276,1	113,2	124,5
September	284	309	198	213	253,4	279,0	114,7	125,5
Oktober	284	308	200	214	256,2	288,7	115,2	126,6
November	283	306	201	215	259,1	291,2	117,5	127,9
December	285		202		259,8		117,6	128,0

Engrosprisindekset er for november 1977 opgjort til 215, en stigning på 1 point siden oktober eller 0,5 %. I forhold til november 1976 er indekset steget med 7,0 %. Prisstigningstakten har således også for engrospriserne (der opgøres uden skatter og afgifter) været aftagende i løbet af 1977. Indekset for produktionsmidler viste en stigning på 1 % i november i forhold til oktober, mens indekset for forbrugsvarer var uforandret. Priserne på importvarer faldt i november med knap 0,5 %, mens priserne på de dansk producerede varer steg med 0,5 %. Herefter ligger priserne på de danske varer 6,1 % højere end i november 1976, mens priserne på importvarerne i samme periode er steget med 8,3 %.

Forbrugerprisindekset steg med 3,5 % fra september til oktober 1977, først og fremmest som følge af momsforhøjelsen pr. 3. oktober fra 15 til 18 %. Fra oktober til november steg indekset med 0,9 %, og forbrugerpriserne lå dermed 12,4 % højere end i samme måned året før. Stigningen i indekset i november skyldtes bl.a. de i august vedtagne forhøjelser indenfor den kollektive trafik og postvæsenet, samt den halvårslige regulering af boligposten.

Månedsprisindekset der opgøres excl. skatter og afgifter steg med 0,1 point fra november til december, mens det steg med 1,3 point fra oktober til november. Den lille stigning i december skyldtes fald i indekset for kaffe og for radio- og tv-apparater. Reguleringspristallet for januar vil udløse to dyrtidsportioner ved indeks 127,0. Da månedsprisindekset allerede i november nåede op på 127,9, er der ikke tvivl om, at de to dyrtidsportioner udløses. Det er imidlertid kun den ene, der kommer til udbetaling, fordi den anden ifølge augustforliget skal indbetales af staten til ATP.

Timelønsindekset for industriens arbejdere lå i oktober 1977 10,1 % højere end i oktober 1976, mens månedslønsindekset for industriens funktionærer i samme periode kun var steget med 8,6 %. Forbrugerpriserne er således specielt sidst på året steget stærkere end lønudviklingen, således at der for flere samfundsgrupper har været tale om en reallønsnedgang i 1977. Moms- og afgiftsforhøjelserne i efteråret 1977 har betydet en reduktion af den disponible realindkomst for en LO-arbejder med ca. 4 % fra tredje til fjerde kvartal, har regeringens økonomiske sekretariat beregnet.

Betalingsbalance og udenrigshandel

Ifølge Danmarks Statistiks foreløbige opgørelse af betalingsbalancen over for udlandet for 3. kvartal 1977 har der været et underskud på den løbende balance på 2,6 mia. kr., en stigning på 5 % i forhold til 3. kvartal 1976.

For de første tre kvartaler i 1977 andrager underskuddet 7,9 mia. kr. mod et underskud på 8,5 mia. kr. i samme periode 1976. Af følgende tabel fremgår, hvorledes de enkelte poster på betalingsbalancen har bidraget til underskuddet.

Betalingsbalancens løbende poster, I-III. kvartal 1977

Mill. kr.	Indtægter	Udgifter	I alt
Eksport (fob) / Import (fob)	43.545	56.445	-12.900
Søtransport	7.555	5.545	2.010
Rejser	4.350	4.110	240
Øvrige varer og tjenester	6.385	3.210	3.175
De europæiske Fællesskaber	4.025	1.250	2.775
Renter, udbytter og lignende	1.410	3.740	- 2.330
Ensidige overførsler	275	1.115	- 840
I alt	67.545	75.415	- 7.870

Den formindskelse af betalingsbalanceunderskuddet, der har fundet sted i de første tre kvartaler i 1977 i forhold til samme periode 1976, dækker over en stigning på 0,8 mia. kr. i vores underskud på samhandelen med udlandet og en tilsvarende stigning i vores nettoudgifter til renter, udbytter og lignende; mens der har været en stigning i nettoindtægterne fra søtransporten på 0,7 mia. kr., på 0,7 mia. kr. på øvrige varer og tjenester og på 1,0 mia. kr. fra De europæiske Fællesskaber.

Hvad udenrigshandelen angår, har Danmarks Statistik opgjort handelsbalanceunderskuddet for november til 1.487 mill. kr. mod et underskud på 1.346 mill. kr. i oktober og 2.082 mill. kr. i november 1976.

Handelsbalancen

	Import		Eksport		Merimport	
	1976	1977	1976	1977	1976	1977
Januar	5.379	6.269	4.103	4.467	1.276	1.802
Februar	5.917	6.074	4.287	4.848	1.630	1.226
Marts	6.900	7.670	4.783	5.683	2.117	1.987
April	6.258	6.167	4.311	4.924	1.947	1.243
Maj	5.870	6.372	4.825	4.577	1.044	1.795
Juni	6.243	7.044	4.883	5.187	1.360	1.857
Juli	5.156	5.494	3.904	3.999	1.251	1.495
August	6.196	6.601	4.432	4.828	1.764	1.773
September	6.605	7.066	4.757	5.332	1.849	1.734
Oktober	6.441	6.731	4.824	5.385	1.617	1.346
November	7.106	7.125	5.024	5.638	2.082	1.487
December	6.892		4.888		2.004	
I alt	74.963		55.022		19.940	

Importen androg i november 1977 7.125 mill. kr. og lå dermed på praktisk taget samme niveau som året før. Eksporten var på 5.638 mill. kr., hvilket er udtryk for en stigning på 12 % i forhold til november 1976.

Anne-Katrine Pilegaard
20/1-1978